

Voorganger: Bert de Wit

*Schriftlezingen: Deuteronomium 22:22-24
Johannes 8:1-11*

Gemeente van onze Heer, Jezus Christus – thuis en hier in de kerk,

Waar het níet om gaat op deze zondag is een oordeel te geven. Een oordeel over de politiek die door de staat Israël wordt gevoerd. Iedereen mag daar een mening over hebben. Wij hebben vrijheid van meningsuiting, ook in de kerk.

Maar een preek of een gebed is niet bedoeld om een mening te uiten. De enige mening die er toe doet in de eredienst, is wat die Ene, de Geest, tot ons wil zeggen. Daar zijn we naar op zoek. 'Wij mogen elkaar ontmoeten in het licht van Gods aanwezigheid, waarvan de vlam op de paaskaars getuigt.' Dat licht van Gods aanwezigheid moeten we niet uit het oog verliezen. Zonder dat licht komt het niet echt tot een ontmoeting. Dan kunnen we elkaar niet goed zien. Dan houden we er meningen op na zonder betrokkenheid. Oordelen zonder mededogen. Jezus zou daarvan zeggen: 'Wie zonder zonde is, werpe de eerste steen'.

Waar het wél om gaat op deze zondag van Kerk & Israël, is dat we werk maken van de 'onopgeefbare verbondenheid' van de kerk met het volk van Israël. Zo staat het in de kerkorde omschreven. En dat kunnen we onder meer doen, door het gesprek met Israël te zoeken 'inzake het verstaan van de heilige Schrift'. Nou, dat gesprek heb ik gezocht en gevonden!

Een paar weken geleden heb ik een studieochtend bezocht, waar rabbijn Tzvi Marx de lezingen voor deze zondag uitlegde vanuit Joods perspectief.

Hij deed dat op de rabbijnse manier, door met ons in gesprek te gaan. Wij waren een gezelschap van voorgangers die moesten preken over deze teksten. En de rabbijn prikkelde ons met zijn vragen om zelf na te denken over wat we lezen.

Afgelopen donderdag heb ik hetzelfde geprobeerd met de jongeren van de kring Kijk op geloof. Daar hebben we ook het verhaal uit Johannes 8 gelezen. En dat leverde een zelfde soort gesprek op. Een gesprek waarin je tot een ontdekking komt. Een ander helpt je daarbij, maar het voelt alsof je zélf tot die ontdekking bent gekomen.

En dáár leer je het meest van.

Op deze manier gaf ook Jezus onderricht in de tempel.

Jezus was vroeg in de morgen naar de tempel in Jeruzalem gegaan. Daar ging hij zitten om onderricht te geven aan 'het volk' dat iets van hem wilde leren. De leermethode van Jezus was net als die van de rabbijn: hij liet de mensen zélf tot een ontdekking komen.

Alleen deed hij dat niet door hen prikkelende vragen te stellen, maar op een nogal eigenaardige manier. Jezus gebruikte niet veel woorden, hij sprak lichaamstaal.

Om hem heen werd er geschreeuwd en geduwd. Een hele drom schriftgeleerden en Farizeeën kwam bij hem, met in hun midden een halfnaakte, doodsbangere vrouw. Die zetten ze vóór Jezus neer, ze gingen in een kring om hen heen staan en ze zeiden: 'Deze vrouw hebben we op heterdaad betrappt toen ze overspel pleegde'.

Ze maakten er een rechtszaak van: deze vrouw was hun casus. Jezus moest het oordeel vellen. Daarom spraken zij Jezus aan met 'meester'. Jezus werd aangesproken als leraar der Wet. En als leraar moest hij, met de Wet in de hand, rechtspreken.

Er wordt bij verteld, dat hun bedoelingen niet helemaal zuiver waren. Ze hadden deze rechtszaak geënceneerd om Jezus op de proef te stellen. Want dit leek een lastige zaak voor hem te worden.

Ze wisten allemaal wat er geschreven stond in Deuteronomium 22. Het waren schriftgeleerden: predikanten en godsdienstleraren. Volgens die tekst uit Deuteronomium – volgens Mozes – moest deze vrouw gestenigd worden. Dat was duidelijk.

Als Jezus tot een ander oordeel zou komen, dan zou het lijken of hij het beter meende te weten dan Mozes. Dat zou het volk niet van hem pikken.

Maar als hij zou zeggen dat die vrouw gestenigd moest worden, dan zou hij problemen krijgen met de overheid. Want, de Romeinen waren in die tijd de baas in Israël. En alleen zij mochten de doodstraf uitspreken. De Romeinen zouden het niet accepteren als een Jood voor eigen rechter ging spelen.

Dus, linksom of rechtsom zou Jezus in de problemen komen. Dáár ging het de Farizeeën en schriftgeleerden uiteindelijk om. Dat was het kromme aan deze rechtszaak.

We hebben Deuteronomium 22 ook gelezen met rabbijn Tzvi Marx. En ik heb het van de week ook gelezen met de jongeren van Kijk op geloof. 'Wat valt jullie op?' - was de vraag daarbij. De jongeren hadden het gelijk door.

In Deuteronomium staat, dat zowel de man als de vrouw de doodstraf verdienen. De Farizeeën en schriftgeleerden hadden alleen de vrouw meegenomen. Terwijl zij 'op heterdaad' was betrapt. Dan moet die man daar toch ook bij zijn geweest? Anders was die daad niet heter. Waarom gaat die man vrijuit? Is die minder schuldig? Volgens Mozes niet, hoor!

Zulke vragen stelde Jezus niet. Hij liet het ze zelf ontdekken.

'Jezus bukte zich en schreef met zijn vinger op de grond.' Hij spreekt lichaamstaal.

Hij zat daar rechtop, als een leraar. Hij bukt zich en schrijft, als een leerling. Alsof hij luistert naar de stem van Mozes. Alsof hij leest wat er geschreven staat.

Wij weten niet wat Jezus schreef. Daar zal het dan ook wel niet om gaan. Hij geeft in elk geval te denken met zijn houding. Welk antwoord zou hij geven?

Wat was onze vraag ook weer?

O, hij komt weer overeind! Hij richt zich op.

Hij zit weer rechtop, als een leraar, en kijkt ons aan:

'Wie van jullie zonder zonde is, laat die de eerste steen naar haar werpen'.

Eén van de jongeren zei: 'Ik vind dat nou typisch zo'n Jezus-antwoord'.

Dat zullen de Farizeeën en schriftgeleerden ook gedacht hebben.

Die Jezus geeft altijd antwoorden die niemand had verwacht. Hij legt altijd weer het balletje terug. Je dacht hem béét te hebben, maar nu moet je er zélf wat mee. Nu is het aan jóu om te gaan stenigen of niet.

En dan zegt hij ook nog: 'Wie onschuldig is...'

Nou moet je ook nog bij jezelf te rade gaan. Waar ben ik eigenlijk mee bezig? Wat doe ik hier, in Gods naam?

Rabbijn Tzvi Marx vertelde hoe in de Joodse traditie, de Mishna, werd en wordt omgegaan met die teksten over de doodstraf door steniging. Volgens die traditie zal die doodstraf nooit, of bijna nooit, zijn uitgevoerd. En dat komt hierdoor:

Er moeten op zijn minst twee betrouwbare getuigen zijn die de overspeligen op heterdaad hebben betrapt. Dat moet nauwkeurig worden onderzocht en alles moet kloppen. De getuigenissen moeten tot in details overeenstemmen. En de getuigen mogen geen valse motieven hebben. Zowel de getuigen als hun getuigenissen moeten betrouwbaar zijn.

Als er enige twijfel blijft bestaan zal de Hoge Raad níet veroordelen. Dan wordt de beschuldigde vrijgesproken. En mócht de Raad na zorgvuldig onderzoek tóch besluiten dat het getuigenis betrouwbaar is, dan zullen de getuigen zélf het vonnis moeten uitvoeren.

Zij moeten de eerste steen werpen. En dat verandert de zaak. Want als later zou blijken dat hun verhaal toch niet helemaal klopte, dan hebben zij zich bij die steniging schuldig gemaakt aan moord. Dat is nog erger dan overspel. Dan verdienen zij zélf de doodstraf.

Voordat je die steen werpt, kun je dus beter even goed nadenken.

Jezus geeft de Joodse leiders daar de gelegenheid voor. Hij bukt zich weer en schrijft opnieuw met zijn vinger op de grond. En dan gaat het precies zoals de Mishna, de Joodse traditie, heeft gezegd: de doodstraf wordt in werkelijkheid niet uitgevoerd.

De getuigen vertrouwen zichzelf niet meer. En ze willen liever niet in het beklagdenbankje terecht komen. Eén voor één druipten ze af. De oudsten het eerst.

Tot alleen die vrouw nog voor Jezus staat.

En dán pas, helemaal aan het einde van het verhaal, vindt er ontmoeting plaats.

Eindelijk kijken twee mensen elkaar áán: Jezus en die vrouw.

Ze zien elkaar in het licht van Gods aanwezigheid. (We waren bijna vergeten dat dit verhaal zich afspeelt in de tempel!)

Jezus richt zich op, als een rechter, en vraagt aan de vrouw: 'Heeft niemand jou veroordeeld?'

'Niemand, Heer', zegt ze.

Eindelijk horen wij haar stem. Zij spreekt maar twee woorden – 'niemand, Heer' – maar daarmee is alles gezegd. Jezus geeft haar 'stemrecht'.

En hij spreekt haar vrij: 'Dan veroordeel ik jou ook niet. Ga naar huis en zondig vanaf nu niet meer'.

'Zondig niet meer' - daarmee zegt Jezus niet dat zij tóch gezondigd heeft. Dat zou je kunnen denken. Hij laat daarmee zien waar het in de Wet om gaat. In Deuteronomium wordt dat er bij gezegd: deze geboden zijn bedoeld om het kwaad uit Israël weg te doen. Om een goed leven mogelijk te maken.

Het gaat niet om mensen in het nauw te brengen, om zondaars te veroordelen en schuldigen te straffen. In de Wet wordt de weg gewezen die naar het leven leidt. Zo wijst Jezus deze vrouw en ons allemaal de weg der zaligheid. En terloops vergeeft hij onze schuld.

Amen.